

Kat

Publicerad 28.9.2010

Då man pratar om berusningsmedlet kat avser man de unga bladen och kvistarna av trädet *Catha edulis* Forsk, som hör till växtgruppen Celastraceae. Andra namn för kat är bl.a. qat, q'at, khat, kath, gat, chat, tschat (i Etiopien), miraa (i Kenya) och murungu. Torkade katblad används ofta under namnet abessinskt te eller arabiskt te. *Catha edulis* Forsk växer huvudsakligen på höga höjder i Östafrika och på Arabiska halvön.

Användningen av växten kat har varit en del av många religiösa och helande ritualer i länder på Afrikas horn och i Mellanöstern. Då katanvändningen har spridits med emigranter till andra länder, har de traditionella ritualernas betydelse minskat och kat har blivit bara en drog bland andra. Användningen av kat har blivit vardagligare och att dess huvudsakliga användning är främst av rekreationella orsaker (något som upplevts leda till störande följdverkningar). Detta är en av orsakerna till att många länder i Europa, såsom Finland, har bestämt sig för att klassa kat som en drog, trots att dess betydelse för folkhälsan har varit förhållandevis liten.

Man uppskattar att det finns mer än 20 miljoner katanvändare i världen. En betydande majoritet av katanvändarna är män. Katväxten tuggas främst, och då den tuggas kommer dess verksamma ämnen in i organismen. Det är också möjligt att låta kat dra i varmt vatten eller att röka det. En vanlig användardos då man tuggar är cirka 50-100 g och en heldagsdos är cirka 100-500 g. Effekterna märks ungefär en timme efter att man börjat använda kat och de rapporteras vara ungefär 2-4 timmar. Några av effekterna från katväxten är bl.a. pigghet, eufori, agitation, livlighet och en ökad vilja att vara social. Effekterna påminner om amfetaminets men är inte lika starka. Några av bieffekterna av kat är bl.a. ökad puls och rytmstörningar i hjärtat, hyperventilation, ökad kroppsvärme, sömnlöshet, aptitlöshet, aggressivitet och ångest. Katanvändarna upplever själva att deras tankar är klarare och snabbare och tror att deras allmänna medvetenhet har förhöjts. I verkligheten har katanvändning en störande inverkan på hjärnans förmåga till koncentration och omdöme.

Växtmiljön och klimatet påverkar formandet av de föreningar som finns i kat. Till exempel i Yemen känner man till katväxter som växt på ungefär 44 olika ställen i landet där förhållandena skiljer sig från varandra och dessa växter innehåller aningen olika kombinationer av föreningarna. Färska katblad kan innehålla cirka 60 olika föreningar av katinoner eller katiner. Växternas smak varierar beroende på vilket område de växt på, främst på grund av tanninmängden i växten. I vanliga fall är smaken besk och doften är aromatisk. Färska katblad kan också smaka aningen sött. Katväxten innehåller alkaloider, terpenoider, flavonoider, steroler, glykosider, tanniner, aminosyror, vitaminer och mineraler. De viktigaste berusningsämnen är katinon, katin och norefedrin. Av dessa föreningar är katinon det starkaste psykoaktiva ämnet, cirka 7-10 gånger starkare än katin (för jämförelse kan anges att amfetamin är cirka 2-10 gånger starkare än också katinon). Katinon är en mycket ostabil förening som börjar brytas ner snabbt efter att grenarna klippts av och speciellt då de torkar. På grund av detta försöker man använda katväxten då den är så färsk som möjligt och grenarna sveps i allmänhet in i bananlöv för att behålla färskheten under transporten. Då man tuggar katväxtens löv löses katinonet upp mest effektivt och enligt forskning innehåller tuggade blad bara cirka 9 % av växtalkaloiderna. Då man tuggar kat löses ca 80 % av bladens katinon och katin, och till och med över 90 % av allt norefedron.

Katväxtens toxicitet är liten i små doser, men i stora doser kan symptomen vara rentav betydande. Det har konstaterats att katanvändare oftare än vanligt lider av tandproblem och gomsjukdomar, och dessutom lider användarna oftare än andra av cancer i matsmältningsorganen. Det har rapporterats att ett rikligt bruk av kat har orsakat bl.a. maniska psykosor, schizofrena psykosor, paranoida psykosor, hallucinationer och depressioner.

Ilmari Szilvay
Tullkemist

Källor ►

Gebissa, E.: Khat in the Horn of Africa: Historical perspectives and current trends. *Journal of Ethnopharmacol.* (2010), doi: 10.1016/j.jep.2010.01.063.

Pennings, E.J.M. et. al.: Risk assessment of khat use in the Netherlands: A review based on adverse health effects,

prevalence, criminal involvement, and public order. *Regulatory Toxicology and Pharmacology*. (2008), No. 52, s. 199-207.

Feyissa A.M. et. al.: A review of neuropharmacological properties of Khat. *Progress in Neuro-Psychopharmacology & Biological Psychiatry*. (2008), No. 32, s. 1147-1166.

Yarom N. et. al.: Oral manifestations of habitual khat chewing: a case-control study. *OOOOE*. (2010), Volume 109, No. 6, s. 60-66.

link

Källa till webbadress: <https://paihdelinkki.fi/sv/databank/informationssnuttar/droger-och-ovriga-beroenden/kat>